

УДК 331:332.122

М. В. Жиліна,

асистент

Донбаського державного
технічного університету, м. Алчевськ

КОНТРОЛЬ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Разом із розробкою, прийняттям і реалізацією середньострокової стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці виникає необхідність вирішення практичної проблеми: з одного боку, розробки стратегічних планів, з іншого – організації контролю реалізації вказаної стратегії. Якщо розробка стратегічних планів лежить у площині вибору конкретних мір і заходів, які спрямовані на наповнення окремих етапів стратегії, то організація контролю знаходиться у площині дотримання та забезпечення поставлених цілей і завдань. У наш час існує велика кількість методичних розробок, в яких детально викладено проблеми розробки різних стратегій, починаючи від стратегії розвитку окремого підприємства, стратегії розвитку регіону та закінчуючи стратегією розвитку держави в цілому. Але, якщо для рівня підприємства та рівня держави існує достатня методична база з організації контролю реалізації даних стратегій, то для регіонального рівня така методична база існує в недостатньому обсязі. Особливо, коли йдеться про визначення перспектив функціонування регіонального ринку праці, який має на увазі середньо-термінову стратегію ефективного його функціонування. У зв'язку з цим актуалізується вирішення науково-прикладної задачі з організаційного забезпечення контролю реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці. Як правильно відмічає О. В. Волкова, «На етапі економічного зростання набуває особливої значущості здійснення регулюючих заходів, спрямованих на ліквідацію прихованого безробіття, проведення політики забезпечення повної продуктивної зайня-

тості. Зусилля органів державної влади і, насамперед Уряду, мають концентруватися на запровадженні дієвих стимулів створення нових робочих місць, забезпеченні гарантій зайнятості у процесі приватизації та реструктуризації підприємств, на підтримці підприємництва і само зайнятості населення, розширенні практики громадських робіт, підвищенні гнучкості ринку праці» [1–2].

Зміни, які відбулися в останні десятиріччя в системі господарювання та соціально-трудовах відносин, стали передумовою проведення нових різноманітних досліджень ринку праці вітчизняними науковцями [3–6]. Однак, не дивлячись на те, що більшість вчених поділяє точку зору необхідності державного регулювання ринку праці, питання дієвого контролю функціонування регіонального ринку праці пророблено недостатньо. *Тому організація контролю в реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці потребує виділення параметрів, що підлягають контролю, та потребує пошуку методів, інструментарію та іншого необхідного забезпечення контролю.*

Реалізація стратегії виступає як реальне просування по рівням ієрархії цілей («дерево цілей»). Ця ієрархія формується за рахунок розробки та затвердження відповідних заходів, сформованих у просторово-часову матрицю, яка об'єднує їх основні параметри, а саме: що (найменування заходу), де (місце та час), хто (суб'єкти) та яким чином (організаційне забезпечення) буде виконувати окремі етапи стратегії. Таким чином формується інформаційна база для найпростішого емпіричного аналізу, результати якого можуть бути використанні для побудо-

© М. В. Жиліна, 2009

ви графіків і економетричних функцій, які відображають хід (динаміку) реалізації обраної стратегії.

За своїм організаційно-економічним змістом, у даному випадку, контроль є спробою приведення до відповідної форми і змісту відповідного процесу чи явища, або забезпечення функції зворотного зв'язку, призначення якої є в тому, щоб спробувати виз-

начити місце та час знаходження (обсяг і швидкість реалізації) відповідних заходів, які увійшли до середньо термінової стратегії.

На рис.1 приведена так звана петля прямого і зворотного зв'язку (контролю) реалізації середньо термінової стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці.

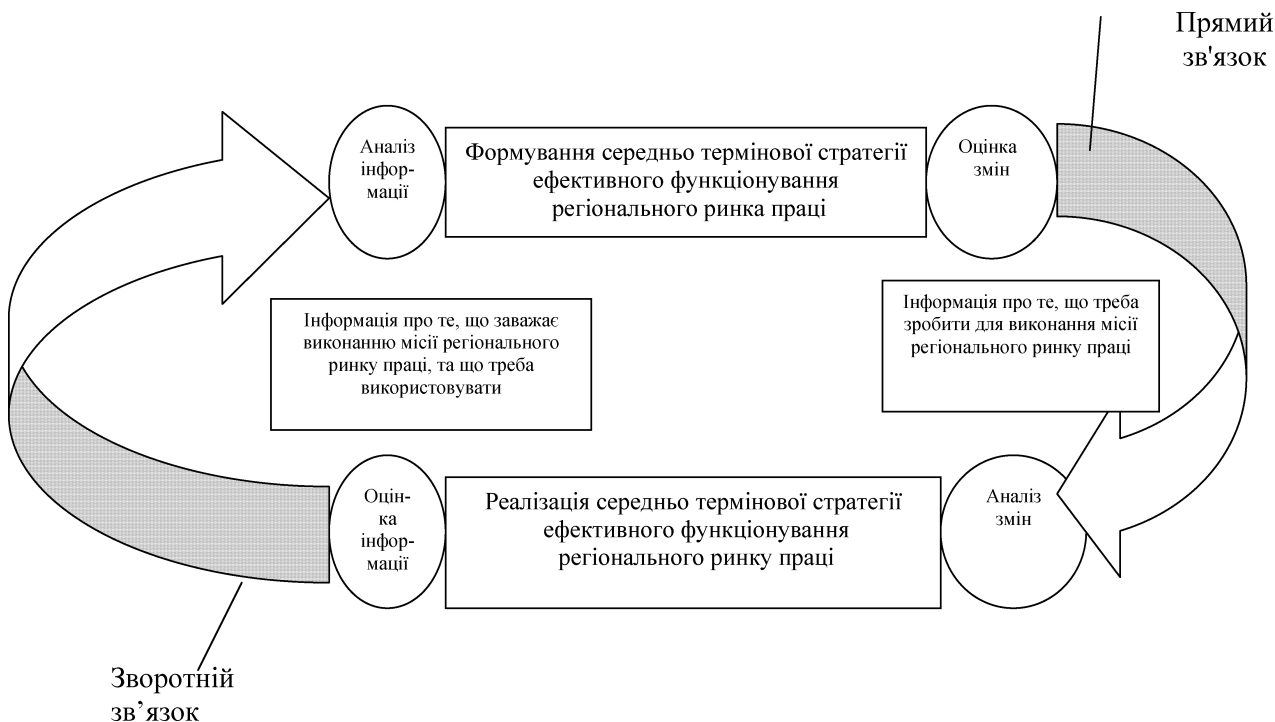

Рис. 1. Петля прямого і зворотного зв'язку (контролю) реалізації середньо термінової стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці

Призначення контролю коротко може бути сформульовано таким чином:

констатація та оцінка (просторово-часова) одержаних результатів від реалізації стратегії;

констатація та оцінка досягнення поставлених цілей (окремих етапів) та рішення заявлених задач (окремих заходів);

констатація та оцінка реалізації окремих заходів та їх поточна ефективність;

констатація та оцінка успішності використання сучасних методів контролю (з визначенням «вузьких місць» і недостатньої кваліфікації учасників реалізації стратегії);

формування зворотного зв'язку (із внесенням необхідних корегувань, щодо окремих заходів, так і за окремими етапами) для наступних оцінок можливих результатів реалізації стратегії.

Розгляд регіонального ринку праці як специфічного механізму, або певної сукупності суспільних відносин (соціально-трудових), які забезпечують рух робочої сили (її купівля-продаж), можливо лише на основі урахування основних його функцій, а саме:

урахування фактора заробітної плати, як визначеного нормативу економічної ефективності функціонування регіонального ринку праці (який забезпечує еквівалентний обмін між витратами робочої сили та матеріальними й нематеріальними благами);

урахування фактора прямого і зворотного зв'язку між ціною праці та попитом на нього, або його пропозицією (яка забезпечує формування кон'юнктури ринку праці);

урахування фактора суперництва за більш комфортні умови використання робочої сили (яка забезпечує необхідні, стійкі та міцні зв'язки суперництва між власниками робочої сили);

урахування фактора можливої зміни одного виду праці на інший (що забезпечує об'єктивні, стійкі та відповідні зв'язки між змінами у технології виробництва, а також здібностями робітників адаптуватися до них);

урахування фактора неминучого збільшення вільного часу робітника (що забезпечує прямий зв'язок між зниженням витрат суспільно необхідної праці на виробництво одиниці роботи (то-

вару або послуги) та підвищенням отриманих результатів);

урахування фактора неминучого пропорційного розвитку економіки регіону (що забезпечує щільний зв'язок між прогресом продуктивних сил і поглибленням суспільного розподілу праці (територіального та галузевого)).

При цьому здійснення контролю реалізації середньо термінової стратегії ефективного функціонування регіонального ринку можливо за допомогою деякої його диференціації як у часі, так і у просторі.

За часом контроль реалізації такої стратегії може бути як безперервним, так і дискретним. При цьому під контроль підпадають усі прийняті до реалізації засоби та заходи. Для безперервного контролю характерним є постійне спостереження та оцінка ситуації, яка пов'язана з реалізацією усіх засобів і заходів, які включені до системи розробленої середньо термінової стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці. Частіше за все в такій стратегії безперервному контролю підлягають процеси, які пов'язані з формуванням заробітної плати, або середня продуктивність праці робітників господарчого комплексу регіону. Такий контроль забезпечує не тільки дотримання вимог діючого законодавства в області зайнятості та оплати праці, але дозволяє відслідковувати тенденції у взаємозв'язках витрат, результатів і оплати праці.

Водночас для дискретного контролю характерним є обраний підхід до відслідковування окремих процесів у соціально-трудовах відносинах. Наприклад, дискретний контроль складеної конкуренції на локальних сегментах регіонального ринку праці здійснюється щомісячно, дискретний контроль складеної кон'юнктури на регіональному ринку праці може здійснюватися у поквартальному виконанні, а дискретний контроль поглиблення територіального та галузевого розподілу праці, або зміни місць роботи – в піврічному виконанні. У будь-якому випадку частота дискретного контролю не може бути менше двох випадків протягом календарного року з тим, щоб уникнути втрат тимчасового сприйняття ходу реалізації середньо термінової стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці.

Крім того, реалізація стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці повинна відрізнятися сучасністю, оперативністю та гнучкістю. У просторі контроль реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці може бути поданий як суцільний, або частковий (вибірковий).

При організації контролю реалізації середньо термінової стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці припускається використання певних властивостей (ознак), рис, етапів і заходів, дотримання яких дозволяє розглядати його

(контроль) як самостійну складову процесу управління розвитком регіонального ринку праці. Вказані компоненти, з точки зору системного підходу, надають можливості розглядати організацію контролю реалізації середньо термінової стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці відносно прояву кожної із складових його елементів (а саме, основних функцій).

Основні параметри контролю реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці подані в наступному формалізованому вигляді (табл. 1).

Таблиця 1. Основні параметри контролю реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці

№ п/п	Властивості	Ознаки	Риси	Міра
1	Просторово-зовнішні межі регіонального ринку праці	Попередній	Стандартність	Критерії оцінки
		Поточний	Спостережливість	
		Заклучний	Прогресивність	
2	Часові – етапізація дослідження	Попередній	Стандартність	Критерії оцінки
		Поточний	Спостережливість	
		Заклучний	Прогресивність	
			Порівняння	
			Вимірювання	

Властивостями контролю є певні характеристики, виділення яких дозволяє здійснювати його як у часі, так і у просторі. Для регіонального ринку праці, з його специфічними особливостями, викликаними взаємодією учасників соціально-трудовах відносин (роботодавців, найманих робітників, держави і профспілок), просторовою характеристикою є зовнішні межі. Зовнішні межі регіонального ринку праці визначаються в більшості межами адміністративно-територіального розподілу держави, але в окремих випадках ці межі можуть бути поширені за рахунок з'єднання двох або більш регіональних ринків праці. Як правило, це відбувається в тих випадках, коли розглядаються масштаби історичних земель, та мова йде о таких територіях, наприклад, як Донбас, Слобожанщина та Таврія. Визначення зовнішніх меж регіонального ринку праці сприяє відслідковуванню відповідних процесів і їх порівняння з аналогічними процесами на інших територіях. У випадках, коли виникає необхідність порівняння виниклих процесів, використовується часова характеристика регіонального ринку праці.

Основними видами (ознаками) контролю є попередній, поточний і заключний. За основу їх розподілу покладена часова ознака, за рахунок якої достатньо легко розрізнити вказані види контролю.

Чинність контролю реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці значною мірою залежить від того, наскільки строго будуть дотримуватися основні його риси. Серед основних рис контролю реалізації стратегії можна виділити наступні: стандартність, спостережливість, прогресивність, порівняння та вимі-

рювання. Стандартність, як риса контролю, виявляється в тому, що конкретна мета виступає як визначений стандарт. У табл. 2 наведено перелік можливих стандартів, які використовуються для досягнення поставлених цілей і вирішення відповідних задач при реалізації основних функцій регіонального ринку праці.

Таблиця 2. Перелік нормативів оцінки основних функцій регіонального ринку праці

№ п\п	Функції регіонального ринку праці	Нормативи оцінки	Можливі відхилення
1	Вартісна	1. Мінімальна заробітна плата 2. Прожитковий мінімум 3. Середня заробітна плата (в галузі, регіоні)	Допускаються
2	Попиту та пропозиції	1. Чисельність вивільнених робітників 2. Чисельність працевлаштованих робітників 3. Плата за трудові ресурси	Допускаються
3	Конкуренції	1. Освітній рівень робітників 2. Професійно-кваліфікаційний рівень робітників 3. Строки підвищення кваліфікації робітників 4. Строки перепідготовки кваліфікаційних кадрів	Не допускаються
4	Зміни праці	1. Плинність робочої сили на регіональному ринку труда 2. Коефіцієнти плинності робочої сили з найму та звільненню 3. Міграція робочої сили: внутрішньо регіональна, міжрегіональна, міждержавна	Не допускаються
5	Економії часу	1. Рівень продуктивності праці: внутрішньо фірмовий, галузевий, регіональний 2. Ефективність використання робочого часу: внутрішньо фірмова, галузева, регіональна	Не допускаються
6	Пропорційності	1. Питома вага – середньорічна чисельність найманих робітників за видами економічної діяльності	Допускаються

Використання вказаних, а також інших нормативів дозволяє постійно контролювати соціально-трудова відносини і приділяти пильну увагу виконанню передбачених у стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці засобів і заходів, а також дотримуватися затверджених правил використання найманої праці в конкретних економічних і соціальних умовах даного регіону.

Наступною рисою контролю стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці є спостережливість. Спостережливість припускає, що всі передбачені у стратегії засоби та заходи мають бути окреслені конкретною формою та мають бути наповнені конкретним змістом, дотримання яких дозволить відслідковувати виникненні зміни.

Прогресивність, як риса контролю реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці, припускає використання відповідних потреб сучасних методів і технологій, таких як дистанційна передача даних за допомогою комп'ютер-

них мереж і сучасних засобів зв'язку (телекомунікація), усунення або скорочення кількості посередників між виробником продукту та його кінцевим споживачем. Використання таких технологій підвищує ефективність контролю і значно скорочує витрати часу як на пошук можливих помилок, так і на їх виправлення. Прогресивність контролю також залежить від рівня компетенції контролюючих органів і робітників, що припускає безперервний процес навчання та підготовки відповідних спеціалістів.

Однією із важливих рис контролю реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці є вимірювання її проміжних і кінцевих результатів. При виконанні контролю необхідно суворо дотримуватися таких умов: вироблення і встановлення стандартів і критеріїв; оцінка виконання передбачених у стратегії заходів; внесення коректив до стратегії за рахунок помилок. На рис. 2 наведено можливі критерії контролю реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці.

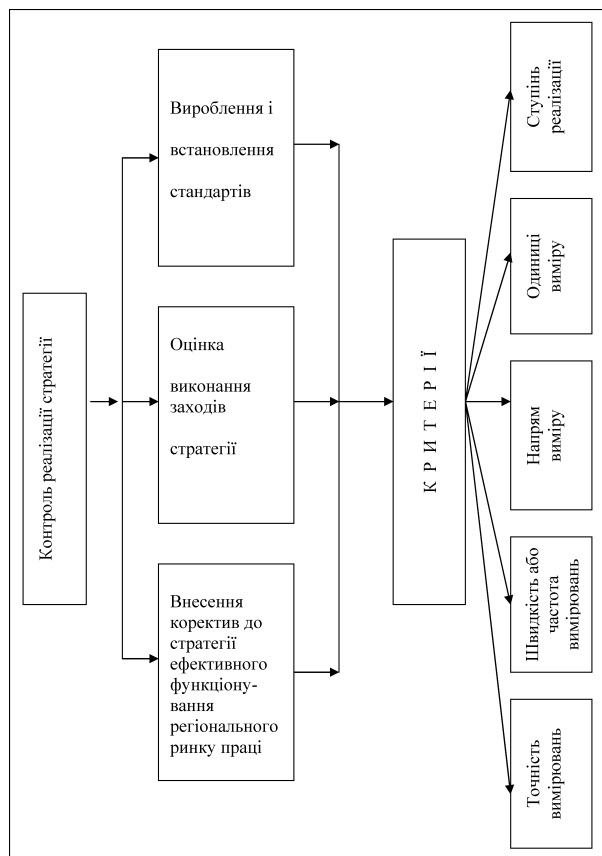

Рис. 2. Етапи і критерії здійснення контролю реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці

Висновки. Викладені організаційні засади контролю реалізації стратегії ефективного функціонування регіонального ринку праці дозволяють розгляда-

ти його не тільки як систему, а також як процес спостереження та регулювання окремих видів діяльності, спрямованих на надання форми і змісту стратегії. У результаті регіональний ринок праці, як специфічний механізм функціонування соціально-трудоких відносин, набуває стрункої структури та забезпечує узгоджені взаємозв'язки між усіма учасниками соціально-трудоких відносин (найманими робітниками, роботодавцями, державою і профспілками).

Література

1. Закон України від 1.03.1991 р. № 803 «Про зайнятність населення» // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 14. – С. 170.
2. Волкова О. В. Ринок праці : навч. посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 624 с.
3. Ковальський В., Коверзнев А. Регіональний ринок праці та особливості його регулювання // Україна: аспекти праці. – 2003. – № 4. – С. 3–7.
4. Колот А. М. Соціально-трудокі відносини: теорія і практика регулювання : монографія. – К. : КНЕУ, 2003. – 230 с.
5. Регіональні проблеми формування трудового потенціалу і шляхи їх вирішення : монографія / Н. Д. Лук'янченко, В. П. Антонюк, Л. В. Шаульська, Л. Л. Шамілева та ін. – Донецьк : Донецький нац. ун-т МОН України ; Ін-т економіки промисловості НАН України, 2004. – 340 с.
6. Соціальні пріоритети ринку праці: методологія, практика, шляхи забезпечення / С. І. Бандур, Т. А. Заяць, В. В. Онікієнко та ін. – К. : РВПС України НАН України, 2001. – 260 с.

Подано до редакції 12.02.2009 р.